Leidraad voor ouders

Mijn kind met lees-problemen of dyslexie

OP DE MIDDELBARE SCHOOL

Leidraad voor ouders

Mijn kind met lees-problemen of dyslexie

OP DE MIDDELBARE SCHOOL

Deze leidraad voor ouders is ontwikkeld door Oudervereniging Balans, in opdracht van het Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie.

Uitgave augustus 2019

www.balansdigitaal.nl
www.dyslexiecentraal.nl

Deze leidraad is tot stand gekomen met een subsidie van het **Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie**. Dit programma moet scholen beter in staat stellen om leesproblemen, dyslexie en laaggeletterdheid te aan te pakken. Dit in samenwerking met ouders, zorgverleners, besturen, samenwerkingsverbanden en de betrokken beleidsorganen.
Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft voor het Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie de subsidie verstrekt.
Meer over het Stimuleringsprogramma kun je lezen op **www.dyslexiecentraal.nl**

Dyslexie Centraal

Oudervereniging Balans is partner in het Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie en heeft deze leidraad ontwikkeld. Met deze brochure willen we ouders informeren over de aanpak van leesproblemen en dyslexie. De brochure geeft ouders handvatten voor de ondersteuning die je je kind kunt geven en voor het communiceren en samenwerken met school en professionals.
Oudervereniging Balans zet zich in voor het versterken van de positie van ouders van kinderen en jongeren met ontwikkelingsproblemen bij leren en/of gedrag. Dit doet Balans door uitwisseling van kennis en ervaringen tussen ouders, onderwijs- en zorgprofessionals en wetenschap.
Meer informatie over Oudervereniging Balans vind je op **www.balansdigitaal.nl**

BALANS

Projectleider: Joli Luijckx **Tekst:** Miriam de Heer **Redactie:** Karin Horvat **Vormgeving:** Jurgen Breeman
Met dank voor het meelezen en de feedback aan: Evelien Krikhaar, Ria Kleijnen, Christel Dood, Marzenka Rolak, Jos Smeets, Petra Beuk, Marlie Albertz en Myrthe, Marijse Pel

augustus 2019

Inhoud

0 **Inleiding** 7

1 **Mijn kind met dyslexie** 9

2 **Schoolkeuze 15**

3 **Dyslexie ontdekken op het voortgezet onderwijs** 21

4 **Hoe kan de school helpen bij dyslexie** 27

5 **Omgaan met dyslexie** 35

6 **Ik heb dyslexie - leerlingen aan het woord** 41

7 **Communiceren met school** 49

8 **Op zoek naar leerstrategieën en hulpmiddelen** 53

9 **Remedial teaching, behandeling en coaching** 59

10 **Afsluiting** 65

De groene kaders in deze brochure: praktische tips

In deze leidraad spreken we je als ouder of verzorger aan met ‘je’. Je mag daar ook ‘u’ voor lezen, als u dat prettiger vindt. Voor de leesbaarheid spreken we steeds van ouders, daar bedoelen we zeker ook verzorgers mee.
Je kind met dyslexie noemen we ‘hij’. Dat leest gemakkelijker dan hij/zij. Ook hebben jongens vaker dyslexie dan meisjes.
De mentor, zorgcoördinator of leraar noemen we ‘zij’. Dat zijn vaker vrouwen dan mannen.

In de groene kaders vind je praktische tips en voorbeelden bij de tekst.

Inleiding

Deze brochure gaat over leerlingen met leesproblemen of dyslexie op de middelbare school.
De brochure is bedoeld voor de ouders of verzorgers. Als je zelf dyslexie hebt en op de middelbare school zit, vind je in deze brochure ook informatie waar je wat aan hebt.

Aan de orde komen de volgende vragen:

- Wat betekent dyslexie voor je kind?
- Hoe kies je een school voor je kind met dyslexie?
- Wat gebeurt er als je op de middelbare school ontdekt dat je kind een leesprobleem of dyslexie heeft?
- Hoe ondersteunt de school leerlingen met dyslexie?
- Hoe ga je thuis om met je kind met dyslexie?
- Hoe communiceer je met school over je kind?
- Hoe vind je oplossingen om je kind te helpen met lezen, spellen en leren?
- Hoe kun je extra hulp en ondersteuning inschakelen voor je kind?

In deze brochure vind je eerste antwoorden op deze vragen. Misschien roepen deze antwoorden nieuwe vragen bij je op, of wil je nog veel meer weten. Daarvoor vind je aanknopingspunten in de kaders. Heb je na het lezen van deze brochure nog steeds vragen, neem dan contact op met BalansAdvies. Het telefoonnummer en de openingstijden staan op **www.balansdigitaal.nl**

Bij de overgang van de basisschool naar de middelbare school verandert heel veel. Ook je kind verandert en de manier waarop hij kijkt naar school, leren en dyslexie kan ook veranderen. Wat niet verandert, is dat je het beste wilt voor je kind en dat je er voor hem bent.

Een kind met leesproblemen of dyslexie heeft meer ondersteuning nodig. In deze brochure vind je handvatten voor de ondersteuning die je je kind kunt geven, bij de keuze van een school, bij het leren en bij het communiceren met school.

MEER WETEN?

De rode kaders in deze brochure: ‘Meer weten over’

In de rode kaders vind je verwijzingen naar boeken, brochures en websites. Daarin vind je meer informatie over de behandelde onderwerpen. Je kunt zo ook actuele informatie opzoeken, want er zijn altijd nieuwe ontwikkelingen en de regels kunnen veranderen.

Over alle onderwerpen vind je actuele en betrouwbare informatie op deze websites:

- **www.dyslexiecentraal.nl**
- **www.balansdigitaal.nl**

Uitgebreide informatie over leesproblemen of dyslexie en over wat je als ouder kunt doen, lees je in het boek ***Dyslexie en leesproblemen*** van Arga Paternotte en Nikki Oostewechel uit de serie Kinderpsychologie in praktijk (Lannoo Campus, 2015).

Uitgebreide informatie over wat de middelbare school voor leerlingen met dyslexie kan en moet doen, lees je in het ***Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs***, geschreven door Koos Henneman en anderen en uitgegeven door het Masterplan Dyslexie (2013). Dit protocol en de andere protocollen vind je op **dyslexiecentraal.nl**.

1

Mijn kind met dyslexie

Een kind met dyslexie heeft moeite met lezen en vaak ook met spellen. Bij bijna alle vakken op school is lezen belangrijk. Bij de talen, maar ook bij geschiedenis, aardrijkskunde, economie en zelfs bij rekenen en wiskunde. Doordat een kind met dyslexie moeite heeft met lezen, heeft het vaak ook meer moeite om de tekst te begrijpen dan een kind dat vlot leest.

Op het voortgezet onderwijs[1] kunnen kinderen met dyslexie deze problemen tegenkomen:

- Ze vinden lezen en begrijpen van lange teksten moeilijk.
- Ze moeten een tekst of vraag meerdere keren lezen om de inhoud te begrijpen.
- Ze lezen vragen verkeerd en geven daarom het verkeerde antwoord.
- Ze doen lang over het lezen en hebben te weinig tijd om een opdracht of toets af te maken.
- Ze kunnen de goede spelling en uitspraak van woorden in vreemde talen niet onthouden.
- Ze kunnen de grammatica van vreemde talen niet automatiseren[2] en toepassen.

Voor de meeste kinderen heeft de dyslexie ook gevolgen voor hun welbevinden en zelfbeeld. Voordat de diagnose gesteld is, hebben ze vaak een moeilijke periode doorgemaakt. Deze problemen kunnen ook op de middelbare school een rol spelen.
Je helpt je kind door te zorgen dat je begrijpt wat dyslexie is. Het is ook belangrijk om te weten wat de dyslexie voor jouw kind betekent. Praat er regelmatig met je kind over. Wat vindt hij moeilijk door de dyslexie? Wat zijn de gevolgen van dyslexie voor zijn contacten met vrienden en met leraren? Hoe denkt hij over zichzelf? Zorg dat je kind weet dat de dyslexie bij hem hoort en dat het geen 'slechte eigenschap' is.

Dyslexie en kwaliteiten

Kinderen met dyslexie verschillen net zoveel van elkaar als andere kinderen. Elk kind heeft kwaliteiten die hem zullen helpen op school. Je kunt je kind helpen om deze kwaliteiten te ontdekken en te ontwikkelen.

Een kind kan kwaliteiten hebben, die het omgaan met de dyslexie makkelijker maken. Als een kind lezen leuk vindt, zal hij uit zichzelf meer oefenen. En door oefenen gaat hij beter en sneller lezen. Als een kind graag goed wil presteren,

1
Voortgezet onderwijs is de officiële naam voor alle scholen ná de basisschool. Dit kan zijn praktijkonderwijs, vmbo, havo of vwo.

2
Automatiseren betekent dat je iets leert en daarna vanzelf doet, zonder nadenken. Zoals je bij het fietsen niet hoeft na te denken over wat je benen doen, zodat je op het verkeer kunt letten. En dat je op een nieuwe fiets ook gewoon weer wegfietst. Of als je een jaar niet gefietst hebt. Kinderen met dyslexie hebben moeite met automatiseren van taalregels.

zal hij uit zichzelf harder werken. En als een kind nieuwsgierig is, zal hij uit zichzelf op zoek gaan naar de voor hem beste manier om te leren.

Deze kwaliteiten kunnen kinderen met dyslexie op het voortgezet onderwijs extra helpen:

- doorzettingsvermogen; niet snel opgeven en extra tijd besteden aan opdrachten – ook als dat betekent dat je minder tijd hebt voor hobby's of uitrusten
- sociaal zijn; goed kunnen omgaan met mensen…
- goed kunnen leren door dingen voor zich te kunnen zien
- goed kunnen leren door doen; door praktische opdrachten of door kennis te koppelen aan praktijk
- creativiteit; anders durven denken, probleemoplossend vermogen hebben en artistiek zijn

Zoeken naar de juiste leerstrategie

Je kunt je kind helpen zijn kwaliteiten te ontdekken en gebruiken.
Daarnaast kun je hem helpen om te leren door met hem op zoek te gaan naar de juiste leerstrategieën. Een leerstrategie is de manier waarop je het leren aanpakt. We komen hier op terug in het hoofdstuk ***Op zoek naar leerstrategieën en hulpmiddelen***.

ACHTERGROND-
INFORMATIE

Wat is dyslexie

Dyslexie betekent letterlijk: niet kunnen lezen. Ook problemen met spelling vallen onder dyslexie. Vaak heeft iemand met dyslexie leesproblemen en ook spellingproblemen. Maar het komt ook voor dat iemand alleen leesproblemen heeft of alleen spellingproblemen. Niet alle leesproblemen betekenen dat een kind dyslexie heeft. Er kunnen andere oorzaken zijn, zoals een taalachterstand, andere leerproblemen, gedragsproblemen of slecht onderwijs. Pas als gebleken is dat het lees-onderwijs van voldoende kwaliteit is en extra begeleiding volgens een planmatige aanpak niet helpt, kan er sprake zijn van dyslexie.
Scholen werken meestal met dyslexieprotocollen, waarin precies staat hoe ze het leesonderwijs en de extra begeleiding moeten aanpakken. Als de leesproblemen blijven bestaan, wordt het kind onderzocht om vast te stellen of het wel of niet dyslexie heeft.

De oorzaak van dyslexie ligt in de hersenen. Iemand met dyslexie heeft moeite om geschreven tekst en/of klanken te verwerken. Het is een stoornis in het technisch leren lezen. Iemand met dyslexie heeft geen stoornis in begrijpend lezen. Maar goed en vlot technisch lezen is wel nodig om tekst te kunnen begrijpen. En als technisch lezen heel veel energie en tijd kost, blijft er minder tijd en energie over om de tekst te begrijpen.

MEER WETEN?

Meer weten over dyslexie?

Als je meer wilt weten over wat dyslexie precies is en wat de oorzaken zijn, kun je deze boeken lezen:

- Arga Paternotte en Nikki Oostewechel, ***Dyslexie en leesproblemen*** (2015) uit de serie Kinderpsychologie in praktijk (Lannoo Campus, 2015).
- Aryan van der Leij, ***Dit is dyslexie*** (2016), uitgegeven door Lannoo Campus.
- Tom Braams, ***Handboek Dyslexie*** (2019), uitgegeven door Boom.

Hoe op het voortgezet onderwijs wordt omgegaan met leesproblemen en dyslexie is beschreven in het ***Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs***.

Ook op de eerder genoemde websites vind je meer informatie:

- **www.balansdigitaal.nl** en
- **www. dyslexiecentraal.nl**

TIPS

Diagnose dyslexie en dyslexieverklaring

De hulpverlener die je kind onderzoekt, schrijft daarover een rapport. Als hij vaststelt dat je kind dyslexie heeft, voegt hij daar een dyslexieverklaring aan toe. In de dyslexieverklaring staat dat uit onderzoek is gebleken dat je kind dyslexie heeft. Er staat ook in welke problemen je kind door de dyslexie heeft en welke ondersteuning hij nodig heeft om op zijn niveau te kunnen leren.

De diagnose dyslexie kan alleen gesteld worden door een gekwalificeerde hulpverlener. Het komt voor dat kinderen onterecht een dyslexieverklaring krijgen van een niet-erkend instituut. Of dat de hulpverlener zich niet heeft gehouden aan de regels waaraan je moet voldoen voor een diagnose dyslexie. Controleer altijd of de hulpverlener die jouw kind onderzoekt de juiste kwalificaties heeft. Als er een andere oorzaak is voor de lees- en leerproblemen van je kind, helpt een dyslexieverklaring niet. De werkelijke oorzaak van de problemen krijgt dan geen aandacht en wordt niet aangepakt.

Een dyslexieverklaring blijft geldig. Bewaar de dyslexieverklaring van je kind goed! Als een school of andere instantie erom vraagt, geef dan een kopie af. Je kunt het origineel natuurlijk wel laten zien, als ze dat willen.

In de loop van de jaren dat je kind naar school gaat, op de middelbare school en op een vervolgopleiding zit, kan de ondersteuning die jouw kind nodig heeft veranderen. Als je kind op de basisschool een dyslexieverklaring heeft gekregen, zijn op de middelbare school of vervolgopleiding daarom soms nieuwe testen nodig. Dat is dan om officieel vast te stellen welke ondersteuning jouw kind op dat moment nodig heeft. En mag gebruiken bij bijvoorbeeld examens.

De dyslexieverklaringen worden nergens centraal opgeslagen. Als je de verklaring kwijt bent, dan kun je contact opnemen met de praktijk die hem heeft afgegeven. Meestal zijn er kosten aan verbonden om een nieuwe verklaring te krijgen. Als de praktijk waar jouw kind de diagnose heeft gekregen niet meer bestaat, kan je nagaan wie de praktijk heeft overgenomen. Als je die niet kunt vinden, kan het nodig zijn om opnieuw onderzoek te laten doen. Dat is kostbaar en wordt niet vergoed.

2

Schoolkeuze

3
De verschillende schooltypes zijn: praktijkonderwijs, vmbo, havo en vwo. Je kind kan naar een school gaan waar verschillende schooltypes mogelijk zijn. Bijvoorbeeld vmbo en havo. Dan zal het vaak in een brugklas terechtkomen. Na de brugklas wordt definitief besloten welk schooltype je kind zal volgen.

4
Elke middelbare school heeft een zorgcoördinator. Die is er verantwoordelijk voor dat leerlingen met extra behoefte aan ondersteuning herkend worden en dat ze ondersteuning krijgen.

5
Een dyslexiecoach helpt leerlingen met dyslexie bij de sociaal-emotionele ontwikkeling en bij de manier waarop ze in het dagelijks leven omgaan met hun dyslexie.

6
Een remedial teacher helpt leerlingen met leerproblemen om te leren, door extra oefenen en door te zoeken naar een geschikte aanpak voor het aanleren van de leerstof.

Bij de keuze van een school voor voortgezet onderwijs kan de dyslexie van je kind een rol spelen. Hoe belangrijk die rol is, is voor iedereen verschillend. Je hebt net als andere ouders ook te maken met:

- Welk schooltype[3] is geschikt voor mijn kind?
- Op welke school voelt mijn kind zich prettig?
- Welke school is praktisch gezien geschikt voor mijn kind?

Daarnaast kijk je voor een kind met dyslexie ook naar:

- Hoe gaat de school om met de ondersteuning voor kinderen met dyslexie? We besteden later nog meer aandacht aan de mogelijkheden voor ondersteuning.
- Welke mogelijkheden zijn er om de kwaliteiten van je kind verder te ontwikkelen? Denk aan een school met extra aandacht voor sport, creativiteit of praktisch onderwijs.

Hoe kun je de juiste school kiezen?

- Bezoek, samen met je kind, open dagen. Bedenk dat de school zijn best doet om zich zo goed mogelijk te presenteren. Belangrijk is: wát wil deze school graag laten zien? De mooie gymzaal? De aardige leerkrachten? De sociale activiteiten?
- Maak een aparte afspraak met de zorgcoördinator[4], dyslexiecoach[5] of remedial teacher[6] van de school. Zij kunnen je vertellen welke ondersteuningsmogelijkheden de school biedt voor je kind met dyslexie.
- Bestudeer de website van de scholen, je vindt daar vaak meer informatie over het dyslexiebeleid.
- Praat met andere ouders en oudere kinderen met dyslexie over de scholen.

Bij het zoeken van de juiste school helpt het, als je weet wat dyslexie voor je kind betekent. Het is belangrijk om daarover steeds in gesprek te blijven met je kind. De overgang naar de middelbare school is een grote verandering. Je kind zal in deze periode ook veranderen.

Het helpt als je weet wat de school zou kunnen doen om je kind te ondersteunen en welke soort ondersteuning voor jouw kind belangrijk zou kunnen zijn.

Ga hierover ook in gesprek met de basisschool, met de huidige leerkracht van je kind. Zij weet precies welke ondersteuning je kind nu krijgt en waar hij behoefte aan heeft.

TIPS

Praktische tips schoolkeuze

- Op welk schooltype je kind past, is afhankelijk van zijn intelligentie, zijn motivatie om te leren en zijn schoolprestaties tot nu toe. Het is **niet** afhankelijk van zijn dyslexie. Er zijn ondersteunende maatregelen op school waardoor je kind, ondanks de dyslexie, het niveau moet kunnen halen dat bij hem past.

- Het advies voor de middelbare school is gebaseerd op de inschatting van de leraar en op een onafhankelijke toets, bijvoorbeeld de Cito-eindtoets. Het is mogelijk om een kind met een dyslexieverklaring een aangepaste toets te laten maken. Die aangepaste toets moet ruim van tevoren aangevraagd worden. Bespreek dit daarom aan het begin van het schooljaar in groep 8.

- Als je kind op de basisschool goede ondersteuning heeft gehad, kan het lijken alsof het weinig hinder heeft van zijn dyslexie. Zorg dat het ook op de nieuwe school een goede start maakt, door een goede voorbereiding. Als je pas bij het eerste rapport merkt dat de dyslexie tot problemen leidt, heeft je kind al een achterstand opgelopen.

In een kennismakingsgesprek met de middelbare school kun je vragen stellen zoals:

- Gebruiken jullie het dyslexieprotocol? En hoe is het dyslexiebeleid? Mag ik dat bekijken?
- Hoe is het overleg met de basisschool geregeld, hoe is de overdracht?
- Welke (ict-)hulpmiddelen gebruikt de school, zijn dit dezelfde als op de basisschool?
- Welke ondersteuning krijgt een leerling met dyslexie op deze school in de praktijk?

ACHTERGROND-
INFORMATIE

Wat betekent dyslexie voor mijn kind

Je kind kan zich het best ontwikkelen, als het zichzelf goed kent. Dat geldt voor alle kinderen, en zeker voor kinderen met dyslexie. Het is belangrijk om goed te weten wat de dyslexie voor invloed heeft op je kind en hoe het kind het beste kan functioneren mét de dyslexie, die bij hem hoort. Een kind kan goed omgaan met dyslexie als hij weet:

- wat moeilijk voor hem is en dat dit nu eenmaal bij zijn dyslexie hoort
- dat hij zich door zijn dyslexie niet tegen laat houden om te bereiken wat hij wil
- wat zijn kwaliteiten zijn, en dat die belangrijk zijn
- dat hij niet anders behandeld wordt dan een ander
- dat hij geaccepteerd wordt zoals hij is
- dat hij zich vaak meer moet inspannen dan een ander, voor hetzelfde resultaat
- dat het niet erg is om fouten te maken
- dat hij zich niet hoeft te schamen voor zijn dyslexie

Help je kind om over zijn dyslexie te praten. Door dit thuis veilig te oefenen, zal het makkelijker voor hem zijn om erover te praten als dit nodig is. Bijvoorbeeld op school, om hulp te vragen van de leerkracht voor zijn dyslexie.

MEER WETEN?

Meer weten over schoolkeuze?

Op de website van Oudervereniging Balans vind je een checklist voor ouders van kinderen met een speciale onderwijsbehoefte bij de schoolkeuze.

Kijk op **www.balansdigitaal.nl** en gebruik zoekwoord ***Checklist schoolkeuze***.

3

Dyslexie ontdekken op het voortgezet onderwijs

De diagnose dyslexie wordt vaak gesteld op de basisschool, als blijkt dat een kind veel moeite heeft met leren lezen of spellen. Het komt ook voor, dat een kind op de basisschool de diagnose nog niet heeft gekregen, maar dat op het voortgezet onderwijs toch blijkt dat er sprake is van dyslexie.

De school kan uit de overdracht van het basisonderwijs opmaken of er een vermoeden is van lees- of spellingproblemen. Veel scholen voor voortgezet onderwijs nemen in de brugklas een signaleringstoets[7] af.
Ook in een hogere klas kan nog blijken dat een leerling dyslexie heeft, als de leerling steeds meer en langere teksten moet lezen en zijn leesproblemen niet meer door heel hard werken of op andere manieren kan compenseren[8].

Diagnose dyslexie

Om de diagnose dyslexie te stellen, moet onderzoek gedaan worden door een gekwalificeerde[9] deskundige. Sommige scholen hebben een medewerker die het onderzoek kan doen en de diagnose mag stellen. Meestal word je doorverwezen naar een onderzoekspraktijk buiten school. Vraag of de school samenwerkt met een onderzoekspraktijk of dat de school een praktijk kan aanbevelen.
Naar aanleiding van het onderzoek kan blijken dat je kind eerst nog remedial teaching of begeleiding nodig heeft voordat de diagnose gesteld kan worden. Waarom? Omdat een belangrijk kenmerk van dyslexie is dat een leesprobleem hardnekkig moet zijn. Een leesprobleem is niet hardnekkig als een kind met extra ondersteuning opeens hard vooruit gaat met lezen en spelling. Het leesprobleem kan dan bijvoorbeeld zijn veroorzaakt door leesonderwijs dat niet goed genoeg was.

Voor kinderen tot 13 jaar op het basisonderwijs wordt dyslexieonderzoek betaald door de gemeente, als er alleen sprake is van een vermoeden van dyslexie. Voor oudere kinderen en volwassenen wordt het onderzoek niet vergoed. Soms betaalt de school (gedeeltelijk) voor het onderzoek. Meestal moeten de ouders het onderzoek zelf betalen.

7
Een signaleringstoets kan afgenomen worden in de brugklas, als de kinderen gewend zijn op school (na ongeveer 6 weken). De school bepaalt zelf welke score aanleiding is voor verder onderzoek.

8
Compenseren betekent: goedmaken. Sommige kinderen kunnen door een hoge intelligentie of groot doorzettingsvermogen lange tijd 'verbergen' dat ze lees- en spellingproblemen hebben. Als de teksten op de middelbare school langer en moeilijker worden, lukt dat niet meer.

9
Gekwalificeerde deskundige: Dit is een deskundige die een officiële en geregistreerde bevoegdheid heeft voor het diagnosticeren van dyslexie. Deze deskundige is in elk geval afgestudeerd psycholoog of orthopedagoog.

MEER WETEN?

Meer informatie over onderzoekspraktijken

Via **www.nkd.nl**, de website van het Nederlands Kwaliteitsinstituut Dyslexie, kun je adressen vinden van onderzoekspraktijken die zijn aangesloten bij het Kwaliteitsinstituut.

Verder vind je op deze website meer informatie over het kwaliteitskeurmerk voor onderzoekspraktijken en behandelaren.

ACHTERGROND-
INFORMATIE

Remedial teaching en behandeling

Er is sprake van dyslexie als een kind een achterstand heeft met lezen en spellen, terwijl hij wel voldoende leesonderwijs heeft gehad en extra heeft geoefend. Op de middelbare school is het meestal voldoende om aan te tonen dat de leerling een achterstand heeft. Een middelbare scholier heeft al jaren geoefend met lezen. Als oefenen zou helpen, zou hij de achterstand in elk geval voor een deel hebben ingehaald.

De zorgspecialist van school of de hulpverlener in de onderzoekspraktijk kan toch aanraden om remedial teaching of dyslexiebehandeling in te schakelen. Dit kan aan de diagnose dyslexie voorafgaan of een aanbeveling zijn bij de diagnose. Of om te onderzoeken of het leesprobleem echt hardnekkig is. Hardnekkigheid is een belangrijk kenmerk van dyslexie.

Sommige onderzoekspraktijken geven een dyslexieverklaring zonder goed te onderzoeken of een kind echt dyslexie heeft, of als een kind eigenlijk ‘alleen’ een leesprobleem heeft (geen dyslexie). Dit is niet wenselijk. De diagnose dyslexie heeft impact op je kind. Het kan zich een uitzondering voelen, of minder dan anderen.

TIPS

Als blijkt dat je kind dyslexie heeft, geeft de hulpverlener ook adviezen over de manier waarop jullie daar thuis mee om kunnen gaan en over de manier waarop de school ondersteuning kan geven.

Bespreek met de hulpverlener, met je kind en met de school:

- wat de adviezen in de praktijk betekenen: wat kun je als ouders precies doen, wat kan je kind zelf doen, wat kan de school doen?
- of het thuis en voor het kind haalbaar is om de adviezen op te volgen. Zijn jullie bereid en in staat om de aanbevelingen op te volgen? Kun je als ouders de nodige tijd en aandacht opbrengen? Kan het kind het extra oefenen en de extra discipline aan?
- of het voor school haalbaar is om de adviezen op te volgen. Passen de aanbevelingen voor school bij het beleid en de mogelijkheden van de school? De school heeft een zorgplicht. Dat betekent dat zij samen met jullie moeten zoeken naar de juiste oplossingen en ondersteuning voor je kind.

Geef het aan als je iets niet begrijpt of als je denkt dat een advies niet op te volgen is.
Het onderzoek is bedoeld om jullie verder te helpen en om je kind de ondersteuning te geven die het nodig heeft.

4

Hoe kan de school helpen bij dyslexie

10
Compenseren betekent 'goedmaken'. Compenserende maatregelen verminderen de belemmeringen die je kind door de dyslexie heeft.

11
Dispenseren betekent 'vrijstellen'. Dispenserende maatregelen betekenen dat je kind een taak niet meer hoeft uit te voeren, of dat de taak voor hem wordt aangepast. Het kan ook betekenen dat hij de taak wel moet uitvoeren, maar dat hij daarop een andere beoordeling krijgt.

12
Op een dyslexiekaart staan de afspraken die voor alle leerlingen met dyslexie gelden en ook de afspraken die speciaal met jouw kind zijn gemaakt. Je kind kan de kaart op zijn tafel leggen of gebruiken voor een gesprek met een leraar over de aanpassingen die voor hem gelden.

Een school mag een kind met een beperking niet weigeren vanwege een beperking. Ze mogen het kind ook geen lager onderwijstype laten volgen vanwege de beperking. De school moet zorgen voor aanpassingen waardoor het kind onderwijs kan volgen dat past bij zijn mogelijkheden. Alleen als die aanpassing echt teveel vraagt van de school, mag de school weigeren. Dit is geregeld in de Wet Gelijke Behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz). De school mag de leerling dan niet uitschrijven, maar is verplicht om samen met de ouders en de leerling te zoeken naar een passende plek. Dat is geregeld in de Wet Passend Onderwijs.

Er zijn twee soorten aanpassingen:

- compenserende[10] aanpassingen; deze zijn bedoeld om de problemen die je kind door de dyslexie heeft, weg te nemen. Denk aan: meer tijd voor toetsen, mondelinge toetsen in plaats van schriftelijke toetsen, groter lettertype op de toetsen, computer gebruiken in plaats van met de pen schrijven.

- dispenserende[11] aanpassingen; deze zijn bedoeld om aan kinderen met dyslexie minder hoge eisen te stellen dan aan kinderen zonder dyslexie. Voorbeelden zijn: voorleesbeurten overslaan, spellingfouten minder zwaar meerekenen, minder boeken lezen of minder vreemde talen kiezen.

Alle compenserende en dispenserende aanpassingen die zijn afgesproken voor jouw kind worden beschreven in het leerlingdossier. De meeste scholen werken ook met een dyslexiekaart[12], waarop staat welke afspraken voor je kind gelden.

Voor het gebruiken van compenserende en dispenserende maatregelen bij de examens bestaan regels. Daarover kun je meer lezen in de brochure ***Kandidaten met een beperking*** van het College voor Toetsen en Examens (CvTE). De brochure wordt elk jaar opnieuw uitgegeven, de regels kunnen jaarlijks worden aangepast.

De school kan je kind nog extra ondersteuning bieden. Lees hierover op blz. 30.

ACHTERGROND-
INFORMATIE

Aanpassingen bij het eindexamen

Het centraal examen is een standaard examen, dat landelijk wordt afgenomen. Aanpassingen tijdens het examen maken het mogelijk voor een leerling met een beperking om te laten zien dat hij aan de eisen van het examen voldoet. Een leerling die veel moeite heeft met lezen, kan bijvoorbeeld bij een examen tekstbegrip naar de tekst luisteren om de vragen over de tekst te kunnen beantwoorden.

De regel is dat een examenkandidaat alleen aanpassingen mag gebruiken die hij tijdens zijn opleiding ook al gebruikte. Houd daar rekening mee met afspraken die je kind maakt over hulpmiddelen in de eerdere leerjaren. Je kunt het niet omkeren: dat een kind een aanpassing heeft gehad tijdens lessen en toetsen, geeft hem niet automatisch recht op deze aanpassing tijdens het examen.

Bij het centraal examen is het **niet** toegestaan om aanpassingen te gebruiken die ervoor zorgen dat de eis waaraan de leerling moet voldoen, lager wordt. Voor een leerling met dyslexie gelden dezelfde regels voor de beoordeling van spelling als voor andere leerlingen. De school mag de leerling wel toestaan om een computer met spellingcontrole te gebruiken.

De school moet alle aanpassingen bij het centraal examen melden bij de onderwijsinspectie. Voor aanpassingen die niet in de brochure ***Kandidaten met een beperking*** (zie blz. 28) staan, moet de school toestemming vragen aan het College voor Toetsen en Examens.

De school kan je kind extra ondersteuning bieden op verschillende manieren:

- sociaal-emotionele[13] ondersteuning, bijvoorbeeld door een dyslexiecoach
- pedagogisch-didactische[14] ondersteuning, bijvoorbeeld door een remedial teacher
- ondersteuning bij Nederlands en de vreemde talen door een remedial teacher of door de vakdocent

Of een school deze vormen van ondersteuning biedt en hoe de ondersteuning eruit ziet, kan per school verschillen. Als de school deze ondersteuning niet aanbiedt, kun je ook overwegen om zelf ondersteuning in te schakelen. We komen daar later nog op terug.

Er kunnen op het voortgezet onderwijs grote verschillen zijn tussen de ondersteuningsstijl van de verschillende leraren. Je kind krijgt in de jaren dat hij op een school zit, te maken met leraren waar hij veel aan heeft in zijn ontwikkeling en leraren waarbij dat minder zo is. Je kunt je kind helpen om de leraren die hem kunnen helpen te herkennen en hun hulp en ondersteuning zo goed mogelijk te gebruiken.

13
sociaal-emotionele ondersteuning; hulp bij het omgaan met dyslexie en andere problemen in het dagelijks leven.

14
pedagogisch-didactische ondersteuning: hulp bij het omgaan met leerproblemen door extra oefenen en zoeken naar de juiste aanpak voor het aanleren van de lesstof.

ACHTERGROND-
INFORMATIE

Compenserende maatregelen

Er zijn verschillende compenserende maatregelen mogelijk. De meest voorkomende compenserende maatregelen zijn:

- extra tijd voor toetsen en opdrachten
- voorlezen van teksten
- gebruiken van de computer om te schrijven, met spellingcontrole

Vrijwel alle kinderen met dyslexie krijgen bij toetsen en examens extra tijd. De meeste scholen bieden deze mogelijkheid aan. Het kan in de praktijk wel eens lastig zijn, omdat de extra toets-tijd doorloopt in een volgende les of in een pauze. Terwijl het kind met dyslexie die pauze ook nodig heeft om te ontspannen en voor sociale activiteiten. Overleg samen met andere ouders van kinderen met dyslexie en met de school over andere mogelijkheden, zoals:

- De school spreekt met de leraren af dat alle toetsen in 40 minuten gemaakt kunnen worden, zodat de extra tijd voor leerlingen binnen het normale schooluur valt.
- Een leerling met dyslexie hoeft maar 80% van de vragen te maken.

In het hoofdstuk over hulpmiddelen vind je meer informatie over gesproken boeken en software voor leerlingen met dyslexie.

ACHTERGROND-
INFORMATIE

Dispenserende maatregelen

Er zijn voor de meeste dispenserende maatregelen geen standaardregels, je kind heeft daar niet automatisch recht op. De school bepaalt, in overleg met het kind en de ouders, welke vrijstelling verleend wordt. De school heeft daar geen toestemming van de onderwijsinspectie voor nodig, maar moet wel goed kunnen uitleggen welke vrijstelling ze geven en waarom. Ze moeten dit goed beschrijven en onderbouwen in het onderwijsperspectiefplan (OPP) van je kind. School moet een OPP maken voor alle kinderen die extra zorg en ondersteuning nodig hebben.

Bedenk bij dispenserende maatregelen, dat ze bij de behoefte van jouw kind moeten passen. En denk daarbij ook aan wat je kind later nodig zal hebben: om het eindexamen te halen, bij een vervolgopleiding, bij zijn beroepskeuze of in het dagelijks leven.

Voor het laten vallen van vreemde talen op de verschillende onderwijstypes (bijvoorbeeld Duits en Frans) bestaan regels waar de school zich aan moet houden. Bespreek met de school wat er eventueel mogelijk is. De regels kun je vinden op **www.dyslexiecentraal.nl**

TIPS

Praktische tips aanpassingen op school

- Op de dyslexiekaart van je kind staan de afspraken over de aanpassingen die voor hem gelden. De dyslexiekaart wordt ook wel eens dyslexiepas genoemd. Dat is wat anders dan de dyslexie-verklaring. Een dyslexiekaart heeft je kind altijd bij zich en kan hij gebruiken om te laten zien welke afspraken voor hem gelden en deze te bespreken met de leraren.

- Scholen en individuele leraren gaan op verschillende manier om met compenserende maatregelen. Voor sommige scholen is het heel vanzelfsprekend dat een kind met een dyslexiekaart van alle compensatie gebruik mag maken. Maar het komt ook voor, dat een leraar het niet aanbiedt of het zelfs lastig maakt. Onderzoek met je kind welke compenserende maatregelen hem echt helpen. En houd in de gaten hoe hier op school mee omgegaan wordt. Ondersteun je kind bij het vragen om compensatie.

- Extra tijd bij toetsen is een compenserende maatregel die vaak wordt gegeven. Het komt voor dat leerlingen met dyslexie die extra tijd niet nodig lijken te hebben – ze zijn toch binnen de normale tijd klaar met hun toets. Dat hoeft niet te betekenen dat ze er niets aan hadden. De rust die het geeft te weten dat je de tijd kunt nemen om de teksten te lezen en te begrijpen, kan al voldoende zijn.

5

Omgaan met dyslexie

Dyslexie gaat niet over. Het zal altijd een rol spelen in het leven van je kind. Hoe groot die rol is, hangt af van allerlei zaken, zoals de ernst van de dyslexie, de mate waarin lezen belangrijk is voor de school- en beroepskeuze van je kind en hoe belangrijk lezen is voor de vrijetijdsbesteding van je kind.

Het is altijd belangrijk om goed te weten wat dyslexie betekent voor jouw kind. Het is ook belangrijk om te weten waarmee en hoe je je kind het beste kunt ondersteunen. Je kind ontwikkelt zich op alle gebieden en dus ook in het lezen, schrijven en het begrijpen van geschreven teksten. Blijf daarom praten over dyslexie en over wat dat voor je kind betekent. Praten met andere kinderen, andere ouders en volwassenen met dyslexie kan helpen.

Zorgen bespreken

Op het voortgezet onderwijs ben je als ouder op een andere manier betrokken dan op de basisschool. Dat kan betekenen dat je steeds minder ondersteuning kan, mag of wilt geven. Onthoud dat je als ouder wel belangrijk blijft, voor de school en voor je kind. Laat op school je betrokkenheid merken. Als je je zorgen maakt over hoe je kind zich voelt of gedraagt of over zijn schoolresultaten, bespreek dat dan op school. We geven later nog tips voor communicatie met school. Laat je kind merken dat je er voor hem bent.

Op het voortgezet onderwijs speelt huiswerk een grote rol. De meeste scholen gaan ervan uit dat leerlingen thuis opdrachten maken en leren voor toetsen. Je kunt je kind helpen om huiswerk te maken door:

- te zorgen dat hij een rustige plek heeft om te werken
- hem te helpen om huiswerk te plannen
- hem te helpen om te zoeken naar de manier om te leren die het best bij hem past
- hem te helpen om te zoeken naar hulpmiddelen bij het leren

Oefenen met lezen helpt. Voorlezen en luisteren naar luisterboeken is goed voor de woordenschat van je kind en maakt het lezen ook gemakkelijker. We komen later nog terug op het zoeken naar leerstrategieën en hulpmiddelen.

Net als op de basisschool is het belangrijk om je kind te steunen in zijn ontwikkeling. Moeite met lezen, spellen, schrijven en leren komt **niet** door luiheid of onwil. Net als andere kinderen is jouw kind waarschijnlijk wel eens lui of heeft hij geen zin om zijn best te doen. Dat mag, het hoort bij de normale ontwikkeling. Stimuleer en beloon hem als hij wel werkt – ook als de resultaten tegenvallen.

In de loop van de middelbare school wordt je kind steeds zelfstandiger. Help hem om naar die zelfstandigheid toe te groeien, ook door hem los te laten. Fouten maken mag. Stimuleer hem om ook in het dagelijks leven oplossingen te vinden voor problemen met lezen en spellen. Help hem om oplossingen te vinden die bij hem passen.

TIPS

Praktische tips voor omgaan met dyslexie

- Moedig je kind aan om toetsen te bespreken met de leraar, zeker als het resultaat tegenvalt. Een onvoldoende resultaat betekent niet dat hij het niet kán. Het betekent dat hij het nog niet op de juiste manier doet. Door de toets te bespreken, wordt het voor het kind duidelijk wat hij een volgende keer anders kan doen. En het geeft de leraar de gelegenheid om te zien dat de leerling gemotiveerd is. Soms blijkt ook dat een kind mondeling de stof wel heel goed beheerst. Toetsen mondeling afnemen kan dan een goede oplossing zijn.

- In de bibliotheek werkt altijd een bibliothecaris die veel weet over dyslexie. Zij kan helpen met het uitzoeken van boeken die geschikt zijn voor je kind. De openbare bibliotheek heeft meestal een Makkelijk Lezen Plein, waar boeken staan die geschikt zijn voor lezers met dyslexie.

- Luisterboeken zijn er op CD, maar ook in apps zoals LuisterBieb van de openbare bibliotheek, of Yoleo. Of in streamingdiensten zoals Storytel.

MEER WETEN?

Cursussen voor ouders

Er zijn cursussen voor ouders van kinderen met dyslexie. Sommige cursussen zijn gericht op het begeleiden van kinderen bij het leren van een vreemde taal, andere voor het begeleiden van je kind op school. De specialist die je kind heeft onderzocht kan hier vaak meer informatie over geven en is vaak bekend met het aanbod in jouw regio.

Heeft jouw kind veel last van bijvoorbeeld faalangst of zich minder voelen door zijn leesprobleem of dyslexie, en wil je als ouder advies over hoe hiermee om te gaan? Dan kun je terecht bij het sociaal loket van de gemeente. Zij kunnen ook adviseren over cursussen of trainingen voor kinderen zelf.

Meer informatie vind je op de eerder genoemde websites: **www.dyslexiecentraal.nl** en **www.balansdigitaal.nl**. Ook de behandelaar kan je adviezen geven.

ACHTERGROND-
INFORMATIE

Niet alleen dyslexie

Veel kinderen met dyslexie hebben daarnaast nog andere leer- of ontwikkelingsproblemen. Dit wordt comorbiditeit[15] genoemd. Problemen die vaak samen met dyslexie voorkomen zijn:

- dyscalculie: ernstige problemen met rekenen en wiskunde
- ADHD: problemen met aandacht
- DCD: motorische stoornissen
- ernstige spraak-taalstoornissen
- autisme

Dyslexie komt voor bij alle intelligentieniveaus. Het kan dus ook voorkomen bij kinderen met een licht verstandelijke beperking of bij hoogbegaafde kinderen.

Elk probleem heeft een eigen aanpak. Soms is het nodig om eerst het andere probleem te behandelen, voordat je kind goed geholpen kan worden om te leren met zijn leesprobleem of dyslexie.

15
Comorbiditeit betekent dat iemand verschillende stoornissen of aandoeningen heeft, die vaker samen met elkaar voorkomen.

6

Ik heb dyslexie - leerlingen aan het woord

Dyslexie, wat heb ik nodig?

Welke tips hebben kinderen en jongeren met dyslexie zelf voor leerkrachten, ouders en andere kinderen met dyslexie? De citaten in dit hoofdstuk komen uit de film ***Dyslexie, wat heb ik nodig?*** van Balans (2019).

Je vindt deze film op **www.balansdigitaal.nl** > zoeken op 'film wat heb ik nodig'.

Beeld uit de film

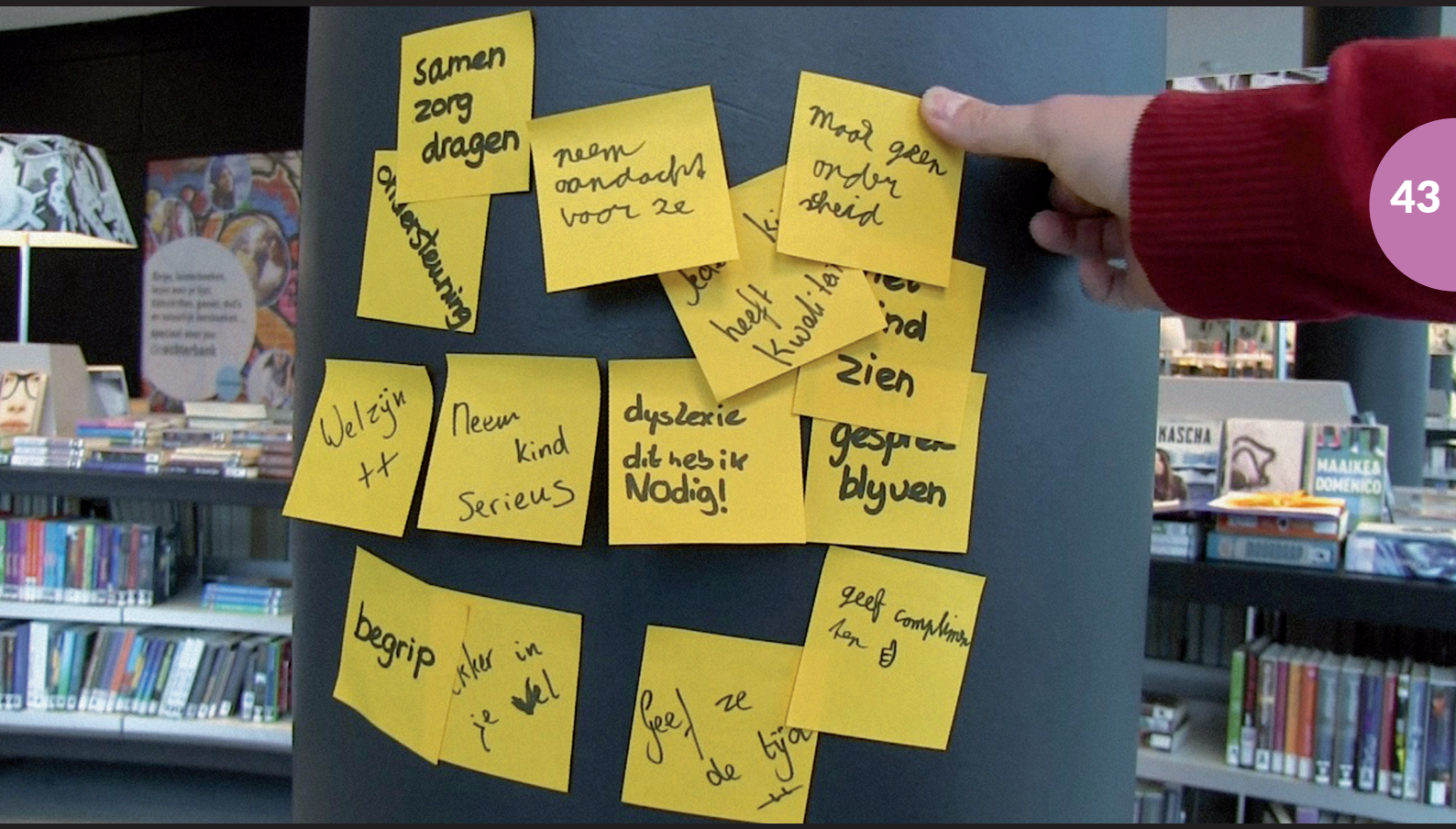

Xavier

1 mavo/havo

44

“

Dan denk je –
wat moet ik nou opschrijven.
Meestal is het gewoon fout.
Als je geluk hebt, is het gewoon goed.
Dat is gewoon irritant.
Dat je het niet weet.

Vooral extra tijd geven voor toetsen en extra uitleg in extra lessen geven over de toets. Dat helpt mij.

Myrthe

2 gymnasium

Wat ik nodig heb?
Praat met mij, ten eerste.

Als ik 3 weken voor een toets begin met leren en ik haal nog steeds een 1.9. Dat zorgt voor faalangst bij mij.

De docenten moeten mij vragen: 'Wat helpt jóu,' want dat is voor elke dyslect anders.

7

Communiceren met school

Je kunt je kind het beste helpen als je samenwerkt met school. Ook op de middelbare school is contact met de school heel belangrijk. Het contact zal anders zijn dan op de basisschool. Het is de bedoeling dat je kind steeds zelfstandiger wordt en dat het zelf verantwoordelijk wordt voor zijn opleiding. De school wil het kind daarin ondersteunen en zal hem dus steeds meer eigen verantwoordelijkheid geven.

Zeker op de middelbare school is het belangrijk dat je samen met je kind met school communiceert. Vraag altijd of je gesprekken samen met je kind kunt doen. Bespreek de gesprekken voor met je kind. Wat vindt jouw kind moeilijk en waarom? Welke oplossingen zou je kind graag willen zien?
Als je kind niet bij het gesprek is, vertel hem dan na afloop wat er besproken is en welke afspraken gemaakt zijn.

Maak altijd kennis met de mentor van je kind. Ook als er geen problemen zijn en als je geen problemen verwacht. Vertel over de leesproblemen of dyslexie van je kind en de manier waarop jullie daar thuis mee omgaan. Als je in een rustige tijd contact hebt gelegd met de mentor, is het gemakkelijker om haar op te zoeken als er toch problemen komen of als je je zorgen maakt.

Zorg dat je op de hoogte bent van het beleid van de school op het gebied van dyslexie. Je vindt daarover informatie in de schoolgids en op de website van de school.
De manier waarop de school je kind kan ondersteunen, is beschreven in het ***Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs***.
Je kunt de leraar van je kind of de zorgspecialist op school vragen of zij het protocol kent. En hoe er op school mee wordt gewerkt.

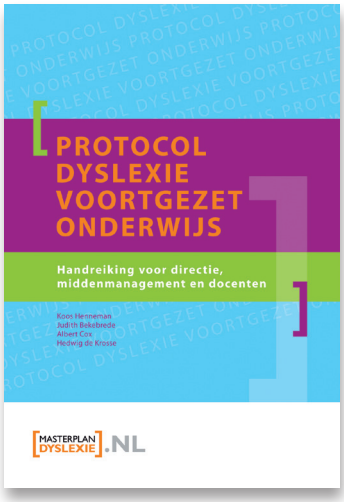

TIPS

Praktische tips voor communiceren met school

- Zorg voor een goed moment voor een gesprek; maak een afspraak of geef bij een ouderavond aan dat je extra tijd nodig hebt omdat je kind dyslexie heeft.
- Leg uit hoe belangrijk de problemen van je kind voor je zijn. Er kunnen ook andere zaken spelen, zoals gedragsproblemen of problemen thuis. Maar dat betekent niet dat er geen aandacht of hulp voor de dyslexie hoeft te zijn. Blijf in het gesprek bij dit onderwerp. Als blijkt dat er andere onderwerpen te bespreken zijn, maak daar dan een aparte afspraak voor.
- Luister goed naar wat de mentor, zorgcoördinator of leraar zegt en herhaal dit in je eigen woorden. Zo kun je controleren of je goed begrijpt wat zij gezegd heeft. Vraag naar uitleg over moeilijke woorden, afkortingen of vaktermen. De leraar is de hele dag bezig met school, zij vindt sommige woorden heel gewoon. Dat jij ze niet kent, betekent niet dat je dom bent.
- Als ouder ken jij je kind het beste. De mentor, zorgcoördinator of leraar heeft verstand van onderwijs en van haar vak. Jullie hebben elkaar nodig om je kind de beste begeleiding te geven.

- Jij bent niet minder dan de leraar. Jullie hebben elkaar nodig om je kind te helpen.

- Als blijkt dat de mentor of leraar niet zoveel over dyslexie weet, vraag dan of je er iets over mag vertellen. Jij weet in elk geval het beste wat dyslexie voor jouw kind betekent. Vraag of zij bekend is met het ***Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs***.
- Stel geen onredelijke eisen aan school en doe zelf ook geen beloften die je niet na kunt komen. Bekijk samen wat haalbaar is, op school en thuis. Als je een afspraak maakt, spreek dan ook direct een vervolg af. ‘We zullen vanaf nu elke dag thuis 10 minuten aan Engels werken. Na de volgende toets belt u ons om te bespreken hoe hij het gemaakt heeft.’
- Als een gesprek met een leraar moeilijk verloopt, vraag dan of er een derde bij kan komen. Dat kan de mentor zijn of de zorgcoördinator. Je kunt ook zelf iemand meenemen, zoals een vriendin of familielid.
- Noteer de afspraken die tijdens het gesprek gemaakt zijn en herhaal deze aan het eind van het gesprek. Stuur de afspraken na afloop van het gesprek via de mail naar iedereen die bij het gesprek was.

8

Op zoek naar leerstrategieën en hulpmiddelen

We hebben het al een paar keer genoemd: het is belangrijk om te weten wat dyslexie voor jouw kind betekent. Dit helpt je om je kind te ondersteunen en om samen met je kind de beste leerstrategieën en hulpmiddelen te vinden. Een leerstrategie is een manier om te leren, die het beste resultaat oplevert.
Een hulpmiddel is een product dat je kind kan helpen met leren of bij het maken van opdrachten. Er zijn bijvoorbeeld verschillende hulpmiddelen die tekst omzetten naar spraak, zodat je kind naar teksten kan luisteren.

Niet elk kind met dyslexie wil gebruik maken van zo'n hulpmiddel. Het wil misschien geen uitzondering zijn in de klas, of het wil 'gewoon' zelf lezen.

Soms heeft de school al een keuze gemaakt voor een hulpmiddel. Als dat niet zo is, kun je zelf op zoek gaan.
Bij het uitzoeken van het juiste programma kijk je naar:

- Wat vindt je kind precies moeilijk door de dyslexie?
- Waar wil je kind het programma voor gebruiken; voor huiswerk, voor het maken van opdrachten op school, voor het maken van toetsen en examens?
- Wordt er op school al een programma gebruikt?
- Mag je kind zijn eigen laptop gebruiken op school? Of heeft hij een usb-stick met een programma nodig, dat op de schoolcomputer kan worden gebruikt?

Veel schoolboeken zijn voor leerlingen met een dyslexieverklaring in een gesproken versie verkrijgbaar. Boeken kunnen worden afgespeeld met een apparaat, de daisyspeler, of door speciale software op de computer te installeren. De school betaalt schoolboeken voor alle leerlingen en moet ook de huur van de aangepaste boeken betalen.
Veel aangepaste boeken kun je bestellen bij Dedicon. Dedicon heeft ook bestanden van schoolboeken die je kunt gebruiken met de genoemde speciale software. Eventueel kun je met school afspreken dat je zelf de boeken bestelt en de rekening naar school stuurt.

Er bestaat ook tekst-naar-spraak-software, waarmee teksten worden voorgelezen door een computerstem.
De leerling kan hiermee teksten van internet, toetsvragen en opdrachten, teksten in Word of gescande teksten omzetten naar spraak. Er is gratis eenvoudige software beschikbaar. Je kunt ook software kopen met meer mogelijkheden.

Voor spellingproblemen kan je kind een tekstverwerkingsprogramma met spellingcontrole gebruiken, of andere software.

Voor lezen, schrijven en studeren bestaan uitgebreide voorlees- en spellingprogramma's. Er zijn verschillende programma's, met verschillen in mogelijkheden en in prijs. Voor de basisschool en het vmbo heeft je kind vaak een minder uitgebreid pakket nodig dan als hij naar het vwo gaat. Houd bij de aanschaf rekening bij de toekomstige studie-plannen en mogelijkheden van je kind.

Er zijn ook programma's die bij alle leerlingen kunnen helpen bij het leren en bij het plannen en maken van huiswerk. Er bestaan bijvoorbeeld overhoorprogramma's, waarin je zelf leerstof kunt invoeren. Vaak zijn er al complete overhoorlijsten, horend bij een lesmethode, beschikbaar. Een bekend programma is Wrts.

Door een typecursus leert je kind sneller en beter typen. Het haalt misschien niet de snelheid die nodig is voor het typediploma, maar het diploma is niet het doel. Het doel is dat je kind met een typediploma sneller typt, minder fouten maakt en een beter leesbare tekst schrijft. Daardoor heeft je kind meer tijd om bezig te zijn met de inhoud van de tekst. Er zijn speciale typecursussen voor mensen met dyslexie.

Onderzoek welke hulpmiddelen geschikt zijn voor jouw kind. Ga eerst op zoek naar gratis hulpmiddelen, zoals software en apps. Als je goed weet waar je kind behoefte aan heeft, kun je overwegen om programma's met extra mogelijkheden aan te schaffen. Je kunt programma's vaak uitproberen, bijvoorbeeld in de bibliotheek of door een proefversie aan te vragen. Werk samen met andere ouders, je kunt samen producten aanschaffen of elkaar tips geven.

Overleg altijd met de school over wat mogelijk is tijdens de lessen, bij toetsen en bij examens.

Kijk voor meer informatie over verschillende hulpmiddelen en leveranciers op **www.dyslexiecentraal.nl**
Heeft u nog steeds vragen? U kunt ook contact opnemen met BalansAdvies. Kijk op **www.balansdigitaal.nl** voor het telefoonnummer en de openingstijden.

TIPS

Praktische tips leerstrategieën

Als ouder heb je je eigen leerstrategie, die je zelf op school en daarna hebt gebruikt. Zoals samenvattingen maken, flashcards gebruiken of je laten overhoren. Als dat goed voor jou werkte, draag je het graag over aan je kind. Dat kan voor hem ook goed werken, maar het kan ook leiden tot strijd. Samen zoeken naar manieren om te leren die passen bij je kind kan beter werken dan eindeloos overhoren op 'jouw' manier.

Uit onderzoek blijkt dat vaker korte periodes leren beter werkt dan langere periodes. Dus liever 3 keer 20 minuten dan 1 keer een uur.

Gebruik van kleur, plaatjes, filmpjes, verhaaltjes, bewegingen of ervaringen kan helpen. Ga samen met je kind op zoek naar de voor hem beste leerstrategie.

Voorbeelden:

- Maak eens een mindmap, op internet kun je voorbeelden vinden.
- Ga naar een museum met informatie over het onderwerp waar je kind op school mee bezig is.
- Zoek samen filmpjes op internet.
- Bekijk het digitale materiaal van de lesmethode. Vaak hoort bij een lesmethode materiaal dat op school niet gebruikt wordt. Het kan een goede manier zijn om de stof te begrijpen en leren. Vraag de leraar om de mogelijkheden en de inloggegevens.

TIPS

Praktische tips hulpmiddelen

- Ga op zoek naar andere ouders van kinderen met dyslexie, op de school van je kind, in je omgeving, via Oudervereniging Balans of via internet.

- Als de school niet voldoende hulpmiddelen biedt en je hebt niet genoeg geld om zelf software of een laptop voor je kind aan te schaffen, ga dan op zoek naar ondersteuning via de gemeente of bijvoorbeeld Stichting Leergeld, **www.leergeld.nl**.

MEER WETEN?

Meer informatie over hulpmiddelen

Via de website **www.dyslexiecentraal.nl** vind je meer informatie over hulpmiddelen thuis en op school en de verschillende leveranciers.

Er zijn grote verschillen tussen hulpmiddelen, zowel in mogelijkheden als in prijs. Het is zonde als een hulpmiddel dat veel geld heeft gekost (terwijl er vaak ook veel moeite is gestoken in het leren gebruiken) uiteindelijk niet wordt gebruikt. Laat je goed adviseren en overweeg zorgvuldig.

9

Remedial teaching, behandeling en coaching

Het is mogelijk dat je kind, ondanks de ondersteuning die hij op school en thuis krijgt, er niet in slaagt goede resultaten te halen. Daar kunnen veel verschillende oorzaken voor zijn, zoals:

- Je kind heeft door zijn dyslexie erg veel moeite met bepaalde taken, zoals technisch lezen of begrijpend lezen.
- Je kind heeft door andere problemen moeite met andere taken, zoals studievaardigheden of gebruiken van ondersteunende technologie.
- Je kind heeft sociaal-emotionele of psychische problemen, zoals faalangst, depressiviteit of een verslaving.

Veel scholen bieden remedial teaching en soms een vorm van coaching aan.

Een andere mogelijkheid is om zelf, buiten schooltijd, remedial teaching of coaching te regelen. Er zijn remedial teachers en coaches of therapeuten met een particuliere praktijk. Dit wordt meestal niet vergoed. Bij sociaal-emotionele of psychische problemen kan je huisarts of de gemeente je vertellen waar je hulp kunt vragen. Deze hulp wordt voor jongeren vergoed door de gemeente.

Hulp bij huiswerk en leren

Je kunt hulp inschakelen om je kind te helpen met studievaardigheden en met de juiste hoeveelheid tijd besteden aan huiswerkopdrachten en leren.

Er zijn veel verschillende vormen van huiswerkbegeleiding. Soms organiseert de school een huiswerkklas of bijles door leerlingen uit een hoger leerjaar. Mogelijkheden buiten school zijn bijvoorbeeld: individuele bijles, bijles in kleine groepen, dagelijkse huiswerkbegeleiding in een particulier instituut of thuis. Waar je voor kiest, hangt naast de behoefte van je kind en je persoonlijke voorkeur ook af van je financiële mogelijkheden.

Behandeling van dyslexie

Er zijn behandelingen voor dyslexie waarvan door wetenschappelijk onderzoek bewezen is dat ze kunnen helpen. Dit zijn behandelingen die zich richten op de taak zelf, dus op het lezen en spellen of op de onderliggende processen in de hersenen.
Er zijn ook behandelmethoden waar nog geen wetenschappelijk onderzoek naar gedaan is, of die niet voldoende onderbouwd kunnen worden door wetenschappelijk onderzoek. Dat zijn bijvoorbeeld: training van de ogen, speciale brillen, beelddenken, sensomotorische training.

TIPS

Praktische tips behandeling

Natuurlijk wil je als ouder je kind helpen. En misschien denk je: 'Baat het niet, dan schaadt het niet. Ik kan zo'n speciale bril of die visolie-tabletten toch proberen?' Bedenk wel: het kost tijd en geld, en dat zou je ook aan andere dingen kunnen besteden. Bijvoorbeeld samen met je kind zoeken naar de juiste leerstrategie, of de aanschaf van tekst-naar-spraaksoftware, of huiswerk-begeleiding in een erkend instituut.
Voor je kind kan een behandeling die niet helpt, een slechte ervaring zijn. Dat is niet goed voor zijn zelfbeeld en zelfvertrouwen. En het kan betekenen dat hij een volgende keer geen hulp meer wil aannemen.
Een goede behandeling betekent dat:

- het bewezen is dat de behandeling helpt (we noemen dat *evidence-based*)
- de behandeling gegeven wordt door iemand met de juiste opleiding en ervaring
- je kind en jij een goede relatie kunnen opbouwen met de behandelaar
- met je kind en jou samen vooraf is vastgesteld wat het doel en de planning van de behandeling is

MEER WETEN?

Meer informatie over betrouwbare behandelmethoden

Voor informatie over betrouwbare behandelmethoden kun je terecht op de websites **www.dyslexiecentraal.nl** en **www.balansdigitaal.nl**.

Het Nederlands Kwaliteitsinstituut Dyslexie (NKD) heeft een kwaliteitskeurmerk ontwikkeld voor onderzoekspraktijken en behandelaren. Voordat een praktijk of behandelaar dit keurmerk krijgt, wordt een onderzoek gedaan naar onder andere:

- de opleiding van de medewerkers van de praktijk
- de tijd tussen aanmelding, onderzoek en start van de behandeling
- de samenwerking tussen de medewerkers van de praktijk
- de manier waarop het onderzoek en de behandeling gedaan wordt
- samenwerking met scholen
- communicatie met ouders

Meer informatie over het keurmerk en betrouwbare praktijken vind je op **www.nkd.nl**

ACHTERGROND-
INFORMATIE

Behandeling van dyslexie

Behandeling voor dyslexie kan de dyslexie zelf niet 'genezen'. De behandeling is erop gericht om de leerling met dyslexie beter te leren lezen en spellen en te leren omgaan met zijn dyslexie.

Er zijn binnen de dyslexiecentra verschillende behandelvormen.

- De behandeling kan zich meer richten op de taken zelf, dit wordt een *ortho-didactische benadering* genoemd.
- De behandeling kan ook meer gericht zijn op de onderliggende processen in de hersenen. Dat noemen we de *psycho-linguïstische benadering*.

Afsluiting

Ouders of verzorgers zijn altijd belangrijk in het leven van hun kinderen. Als kinderen problemen hebben met lezen en schrijven, hebben zij een extra taak. Kinderen met dyslexie hebben vaak emotionele problemen doordat zij, in elk geval voordat de diagnose gesteld werd, niet konden voldoen aan de verwachtingen die de leraar van ze had. Ook met de diagnose kunnen kinderen het moeilijk hebben. Ze zijn anders dan anderen, lopen tegen vooroordelen of misvattingen over dyslexie aan en moeten altijd extra hard werken om voldoende resultaten te halen.

Als ouder kan je het ook moeilijk hebben met de dyslexie van je kind. Misschien vind je, dat je kind 'gewoon beter zijn best moet doen' of voel je je schuldig omdat je weet dat de aanleg voor dyslexie erfelijk is. Meer kennis over wat dyslexie is, wat het betekent voor je kind en hoe je hem kunt ondersteunen helpt.

Deze brochure is bedoeld voor alle ouders en verzorgers van kinderen met leesproblemen of dyslexie. Geen kind is hetzelfde en er zijn grote verschillen in de manier waarop scholen omgaan met leerlingen met leesproblemen of dyslexie. We hopen dat we met deze brochure handvatten geven om je te helpen je kind te ondersteunen, en om je op weg te helpen de samenwerking met school aan te gaan.

Heb je na het lezen van deze leidraad nog vragen, neem dan contact op met BalansAdvies. Het telefoonnummer en de openingstijden vind je op **www.balansdigitaal.nl**